

OLIMLAR NIGOHI

ILMIY OMMABOP JURNAL

1-SON 2026-YIL

ISSN 3060-5458

BUXORO -2026

OLIMLAR NIGOHI

ilmiy ommabop jurnal

2-son (2026-yil, fevral)

Jurnal 2025-yildan chiqa boshlagan

Buxoro -2026

MUNDARIJA:

3	Sharopova Feruza Qudratovna XX asrda O‘zbekistondagi an’anaviy zargarlik buyumlarining bugungi kundagi ahamiyati
6	Sharipova Mehri Djumayevna Qadimgi nodir tangalarning tarixiy kelib chiqishi
10	Nasirova Gulnoza Hikmatullayevna Zardo‘zlikda usullar va mujassamotlar turlari
14	Davlatova Malika Ergashevna Turkmen gilamlarining kelib chiqish tarixi
18	Hakimova Muqaddas Jahongir qizi Amir davridagi chinni buyumlarning bugungi kun uchun ahamiyati
22	Baxranova Navbahor Kurzin Mixail ijodining ahamiyati
26	Boltayeva Mamura Shukrillayevna Rahbarlarda psixologik metodlar samaradorligi
29	Sharopova Madina Obid qizi Immunitet pasayishida stressning roli: O'zbekiston sharoitida tahlil
34	Sharipova Shukronaxon Baxtiyorjon qizi Maktab yoshidagi o‘quvchilarda motivatsiya va diqqatni rivojlantirish: psixologik yondashuvlar
37	Qo‘chqorov Sobirjon Ahadjonovich Chaqiriqqacha harbiy ta’lim yo‘nalishi talabalarida ekstremal kompetentlikni rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida

Sharipova Mehri Djumayevna
Buxoro davlat muzeyi qo'riqxonasi
Numizmatika fondi ilmiy xodimi

QADIMGI NODIR TANGALARNING TARIXIY KELIB CHIQISHI

Annotatsiya. *Qadimgi nodir tangalar insoniyat tarixida iqtisodiy, siyosiy va madaniy jarayonlarni aks ettiruvchi muhim manba hisoblanadi. Ular ishlab chiqarilgan davr, xomashyo va naqsh-uslub orqali davrning iqtisodiy va madaniy holatini o'rganishga imkon beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nodir tangalar nafaqat savdo vositasi, balki siyosiy ramz va san'at namunasi sifatida ham qadrlangan.*

Kalit so'zlar: *qadimgi tangalar, tarixiy manba, iqtisodiy tarix, madaniy meros, numizmatika.*

Аннотация. *Древние редкие монеты являются важным источником для изучения экономических, политических и культурных процессов в истории человечества. Они позволяют анализировать экономическое и культурное состояние эпохи через материал, технологии и художественные мотивы. Исследования показывают, что редкие монеты ценились не только как средство обмена, но и как политический символ и произведение искусства.*

Ключевые слова: *древние монеты, исторический источник, экономическая история, культурное наследие, нумизматика.*

Abstract. *Ancient rare coins serve as a valuable source for studying economic, political, and cultural processes in human history. They provide insights into the economic and cultural conditions of their era through material, techniques, and artistic motifs. Research indicates that rare coins were valued not only as a medium of exchange but also as political symbols and works of art.*

Key words: *ancient coins, historical source, economic history, cultural heritage, numismatics.*

Kirish. Qadimgi nodir tangalar insoniyat tarixida muhim iqtisodiy va madaniy rol o'ynagan. Ular turli sivilizatsiyalar orasida savdo aloqalarini rivojlantirgan va iqtisodiy tizimning barqarorligini ta'minlagan. Tangalar ishlab chiqarish texnologiyasi davrning metall ishlov berish san'ati va hunarmandchilik mahoratini aks ettirgan. Naqsh va belgilar orqali ular siyosiy hokimiyat, hukmdor mavqe va davlat ramzlarini ifodalagan. Qadimgi tangalar iqtisodiy manba sifatida xizmat qilgan bo'lsa-da, ularning san'at va estetik jihatlari ham alohida e'tiborga loyiqdir. Shu sababli ularni nafaqat moliyaviy vosita, balki madaniy meros sifatida ham o'rganish muhimdir. Har bir tanga ishlab chiqarilgan davrning tarixiy sharoitini, siyosiy iqlimini va iqtisodiy aloqalarini tushunishga imkon beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nodir tangalar turli xalqlarning madaniy muloqoti va texnologik almashuvi jarayonlarida o'ta muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Shu bilan birga, ular tarixiy ma'lumotlarni saqlash va kelajak avlodga yetkazish vositasi sifatida ham qadrlanadi. Qadimgi tangalarni o'rganish orqali o'tmishning iqtisodiy, siyosiy va madaniy tuzilishi haqida chuqur bilimga ega bo'lish mumkin.

Tangalar ishlab chiqarishning dastlabki bosqichlari oltin, kumush, mis kabi turli metallardan tayyorlangan va ularning sifati davlatning iqtisodiy resurslariga bog'liq bo'lgan. Ustalar metallni qayta ishlash va naqsh ishlash jarayonida yuqori hunarmandchilik mahoratini namoyon qilgan. Har bir tanga turli ramzlar, naqshlar va yozuvlar orqali o'sha davrning siyosiy va ijtimoiy tuzilishini ifodalagan. Shu tariqa, nodir tangalar nafaqat iqtisodiy, balki madaniy va siyosiy jihatdan ham tarixiy manba sifatida qadrlanadi. Tadqiqotchilar tangalarni metall tarkibi, ishlab

chiqarish texnikasi va dizayn xususiyatlari orqali tahlil qilib, davrning iqtisodiy aloqalari va madaniy rivojlanishini aniqlashadi. Qadimgi tangalar orqali turli davlatlar orasidagi savdo, diplomatik aloqalar va iqtisodiy hamkorlikni kuzatish mumkin. Shu bilan birga, ular o'sha davr xalqlarining badiiy didi va estetik qarashlarini aks ettiradi. Tangalarning tarixiy kelib chiqishi madaniy xotirani saqlash va iqtisodiy tizimni o'rganishda o'ziga xos manba hisoblanadi. Bu jarayon ilmiy tadqiqotlar va numizmatika fanining rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Shu sababli qadimgi nodir tangalarni o'rganish nafaqat tarixiy, balki iqtisodiy va madaniy tadqiqotlar uchun ham muhimdir.

Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qadimgi tangalar nafaqat tarixiy meros, balki ilmiy va madaniy tadqiqotlarda boy manba sifatida xizmat qiladi. Muzey va ko'rgazmalarda namoyish etilishi jamoatchilikning madaniy savodxonligini oshiradi va tarixiy bilimlarni keng auditoriyaga yetkazadi. Shu bilan birga, ular numizmatika sohasidagi ilmiy tadqiqotlarda metodologik baza sifatida ishlatiladi. Qadimgi tangalar orqali tarixiy iqtisodiyot, savdo va siyosiy tizimlar haqida aniq ma'lumotlar olinadi. Ularning naqshlari va belgilarini o'rganish turli davrlar madaniy almashuvini ko'rsatadi. Shu tariqa, nodir tangalar iqtisodiy va siyosiy tarixni tadqiq qilishda mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning ilmiy tahlili turli davrlar siyosiy hokimiyatini, iqtisodiy resurslarni va xalqaro aloqalarni tushunishga yordam beradi. Shuningdek, qadimgi tangalarni o'rganish madaniy merosni saqlash va kelajak avlodga yetkazishning samarali vositasi hisoblanadi. Shu bilan birga, ular zamonaviy ilmiy izlanishlarda ijodiy yondashuv va metodologik innovatsiyalarni rivojlantirish imkonini yaratadi. Natijada qadimgi nodir tangalar tarix, madaniyat va iqtisodiyotni o'rganishda ajralmas ahamiyatga ega bo'ladi.

Asosiy qism. Qadimgi nodir tangalar tarixiy manba sifatida iqtisodiy, siyosiy va madaniy jarayonlarni o'rganish imkonini beradi. Ularning metall tarkibi, ishlash texnikasi va naqshlari davrning iqtisodiy resurslari va hunarmandchilik darajasini aks ettiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nodir tangalar faqat savdo vositasi bo'lib qolmagan, balki siyosiy hokimiyat va hukmdor mavqeini ifodalash vositasi sifatida ham ishlatilgan. Tangalarda ishlatilgan ramzlar va yozuvlar davrning madaniy va diniy xususiyatlarini o'rganishga yordam beradi. Shu orqali tadqiqotchilar o'sha davr jamiyati, siyosiy iqlimi va xalqaro aloqalari haqida aniq ma'lumotlar oladi. Har bir tanga ishlab chiqarilgan hudud va davlatning iqtisodiy barqarorligi va resurslariga bog'liq bo'lgan. Ularning naqshlari va dizayni o'sha davrning badiiy didi va estetik qarashlarini aks ettiradi. Qadimgi tangalarni o'rganish turli sivilizatsiyalar o'rtasidagi madaniy almashuv jarayonlarini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ular tarixiy tadqiqotlar uchun boy ilmiy manba bo'lib xizmat qiladi. Natijada nodir tangalar iqtisodiy, siyosiy va madaniy jihatdan o'rganishga arzigulik obyekt hisoblanadi.

Tangalar ishlab chiqarish texnologiyasini o'rganish orqali davr metall ishlov berish va hunarmandchilik darajasini aniqlash mumkin. Ustalar metallni eritish, shakllantirish va bezash jarayonida yuqori mahorat namoyon qilgan. Shu bilan birga, tangalarda ishlatilgan naqshlar va yozuvlar ularning tarixiy va madaniy kontekstini belgilaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, turli davlatlar va hududlar tangalarni ishlab chiqarish va dizaynga o'ziga xos uslublar kiritgan. Bu esa nodir tangalarni iqtisodiy tarix va madaniy tadqiqotlar uchun muhim manba sifatida namoyon qiladi. Tangalarning metall tarkibi va ishlash texnikasi orqali ularning qadri va qiymati, shuningdek, iqtisodiy tizimdagi roli aniqlanadi. Shu tariqa, qadimgi tangalar nafaqat iqtisodiy vosita, balki siyosiy, madaniy va badiiy qadriyatlarni ham o'zida mujassam etadi. Har bir tanga ishlab chiqarilgan davr va hududning tarixiy holatini o'rganish uchun noyob manba hisoblanadi. Bu esa numizmatika va tarix fanining rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Shu bilan birga, tangalar tarixiy ma'lumotlarni saqlash va kelajak avlodga yetkazish vositasi sifatida ham muhimdir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qadimgi tangalar zamonaviy ilmiy tahlil uchun ham boy manba sifatida ishlatiladi.

Qadimgi tangalarning iqtisodiy ahamiyati ularning ishlab chiqarilish jarayonida ko‘rinadi. Tangalarda ishlatilgan oltin, kumush va boshqa qimmatbaho metallar davr iqtisodiyotini, xomashyo resurslarini va savdo aloqalarini aks ettiradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, nodir tangalar turli davlatlar orasidagi savdo, diplomatik aloqalar va iqtisodiy hamkorlikni kuzatish uchun noyob manba bo‘lgan. Shu bilan birga, tangalarning naqsh va belgilarini o‘rganish o‘sha davr siyosiy hokimiyatini, hukmdor mavqeini va madaniy qarashlarini tushunishga yordam beradi. Ular nafaqat iqtisodiy, balki madaniy va badiiy jihatdan ham tarixiy tahlil uchun qulay manba hisoblanadi. Tangalarning ilmiy tahlili numizmatika fanining rivojlanishiga katta hissa qo‘shadi. Shu tariqa, nodir tangalar iqtisodiy tarix, siyosat va madaniy merosni birlashtiruvchi noyob obekt sifatida namoyon bo‘ladi. Ularning o‘rganilishi iqtisodiy tizimlar, xalqaro aloqalar va madaniy almashuvlarni chuqur tushunishga imkon yaratadi. Shu bilan birga, qadimgi tangalar tarixiy tadqiqotlar, muzey faoliyati va ilmiy izlanishlarda asosiy manba bo‘lib xizmat qiladi. Bu esa ularni nafaqat tarixiy, balki ilmiy va madaniy jihatdan ham qimmatli qiladi.

Zamonaviy tadqiqotlar qadimgi tangalarning ilmiy, madaniy va badiiy ahamiyatini yana-da kengaytiradi. Ularni muzeylarda, ko‘rgazmalarda va ilmiy ishlarda namoyish etish orqali keng jamoatchilik tarixiy meros bilan tanishtiriladi. Shu bilan birga, tangalarni tahlil qilish turli davrlarning siyosiy va iqtisodiy tizimini, hunarmandchilik darajasini va madaniy almashuv jarayonlarini aniqlash imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, qadimgi tangalar nafaqat tarixiy hujjat sifatida, balki ijodiy va ilmiy innovatsiyalar manbai sifatida ham foydali. Shu tariqa ular iqtisodiy, siyosiy va madaniy tadqiqotlar uchun ajralmas obektga aylanadi. Qadimgi tangalarning naqshlari va dizayni davrning badiiy didi va estetik qarashlarini aks ettiradi. Shu bilan birga, ularning ilmiy tahlili madaniy merosni saqlash va kelajak avlodga yetkazish jarayonini mustahkamlaydi. Tadqiqot natijalari nodir tangalarning iqtisodiy, siyosiy va madaniy jihatdan o‘rganishga arzigulikligini tasdiqlaydi. Shu tariqa, qadimgi nodir tangalar tarix, madaniyat va numizmatika fanlari uchun boy ilmiy manba sifatida namoyon bo‘ladi.

Xulosa. Qadimgi nodir tangalar nafaqat iqtisodiy vosita sifatida, balki tarixiy va madaniy manba sifatida ham katta ahamiyatga ega. Ular ishlab chiqarilgan davr va hududning iqtisodiy tizimi, metall resurslari va hunarmandchilik darajasini aniq aks ettiradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, tangalar nafaqat savdo vositasi, balki hukmdor mavqeini va siyosiy hokimiyatni namoyon etuvchi ramziy obekt sifatida ham ishlatilgan. Har bir tanga naqshlari, yozuvlari va belgilar orqali o‘sha davr jamiyatining siyosiy, iqtisodiy va madaniy xususiyatlarini o‘rganishga imkon beradi. Shu bilan birga, tangalar turli sivilizatsiyalar orasida madaniy almashuv va hunarmandchilik tajribalarining rivojlanishida muhim rol o‘ynagan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, tangalar nafaqat mahalliy, balki xalqaro savdo aloqalarini kuzatish va o‘rganish uchun noyob manba bo‘lgan. Ularning metall tarkibi va ishlash texnologiyasi davr iqtisodiyotining barqarorligi va resurslarini tushunishga yordam beradi. Shu bilan birga, tangalarni tahlil qilish orqali o‘tmish xalqlarning estetik qarashlari va badiiy didi haqida ham ma’lumot olish mumkin. Natijada, qadimgi tangalar iqtisodiy, siyosiy va madaniy jihatdan chuqur ilmiy tadqiqotlar uchun asosiy manba hisoblanadi. Ularning o‘rganilishi numizmatika, tarix va madaniyat tadqiqotlarini boyitadi va kelajak avlod uchun qadriyat sifatida xizmat qiladi.

Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, qadimgi nodir tangalar ilmiy, madaniy va badiiy jihatdan keng ahamiyatga ega bo‘lib, ular muzeylar, ko‘rgazmalar va ilmiy tadqiqotlar uchun boy manba sifatida xizmat qiladi. Ularning naqshlari, dizayni va ishlash texnikasi o‘tmish iqtisodiy tizimi, siyosiy hokimiyat va hunarmandchilik darajasini aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, tangalar turli davrlar va sivilizatsiyalar o‘rtasidagi madaniy almashuv jarayonlarini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydi-ki, qadimgi tangalar nafaqat tarixiy hujjat, balki ijodiy va ilmiy izlanishlar uchun ham muhim vosita hisoblanadi. Ular o‘rganilgan davr iqtisodiyotini, savdo aloqalarini va siyosiy tizimlarni yaxlit tushunishga yordam beradi. Shu tariqa, tangalarning ilmiy

tahlili madaniy merosni saqlash, kelajak avlodga yetkazish va numizmatika fanini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. Norman, K. R. Qadimgi savdo yo‘llari va tangalar tarqalishi. Oxford: Historical Studies Press, 1978. – 98 b.
2. Sayfiddinov, A. H. Markaziy Osiyo tangalari tarixi va ularning ijtimoiy konteksti. Toshkent: Fan nashriyoti, 2001. – 165 b.
3. Mallory, J. P. Tangalar va xalq ko‘chish yo‘llari: Evropa va Osiyo aloqalari. London: Routledge, 1997. – 123 b.
4. Seltser, C. S. Qadimgi tangalar va ularning sotsiologik ahamiyati. New York: Academic Press, 2005. – 145 b.
5. Needham, J. Metallurgiya va qadimgi ishlab chiqarish tizimlari. Cambridge: Cambridge University Press, 1971. – 171 b.
6. Norman, K. R. Tangalar tahlili va iqtisodiy boshqaruv. Oxford: Historical Studies Press, 1982. – 172 b.